

Ons speelterrein

Het gebied rond de Grote Kerk en rond school C was het terrein waar mijn jeugd zich afspeelde.

De vroege jeugd van Gerard Rooks (geboren 1945) speelde zich voornamelijk af rond de Grote Kerk op de Markt in Winterswijk. Hij ging daar naar school C, waar na schooltijd veel op en rond het schoolplein gespeeld werd. Ook de kerk speelde een belangrijke rol. Zijn vader was koster van de Jacobskerk. Koninginnedag 1957 maakte hem voor een dag beroemd.

“Het was een prachtige dag, die Koninginnedag 1957. Er was in het kader van de feestelijkheden een nationale wedstrijd op de radio. Er zouden in iedere provincie in een nog niet bekende plaats, wimpels verstoppt worden. Dat had ik van een vriendje gehoord en die wist ook te vertellen, dat Winterswijk de plaats in onze provincie zou zijn. Ik ging naar huis om een voetbal weg te brengen en in de steeg zag ik een wimpel hangen. Via de radio werden er aanwijzingen gegeven: het was een grensplaats met veel buurtschappen, Winterswijk dus. Het wachtwoord was grenspaal en je moest een slof meenemen. Mijn moeder liep thuis altijd op pantoffels, ik greep er dus een en rende naar buiten, recht in de armen van de reporter die uitriep: “Dat is snel!” Ze waren te gast bij de VVV op de Markt 48, onze burelen. Wij woonden in wat nu Den Angang heet. Uit iedere provincie deed een plaats mee. De hoofdprijs was een radio-grammofooncombinatie. Ik had er vijftientig seconden over gedaan en dat bleek aan het einde van de dag het snelst te zijn. En zo werd ik voor even een bekende Winterswijker. Die radio heb ik nog steeds.

Mijn vader was koster van de kerk en dat betekende, dat mijn zus en ik, zodra we oud genoeg waren, veel mee moesten helpen. Wij woonden in het centrum tussen de middenstanders. Het was een zeer gemêleerd gezelschap waar we mee omgingen, ook in welvaart. Ik weet wel dat wij in die tijd behoorlijk aan de onderkant zaten en het thuis niet breed hadden.

Het kostershuis was een groot gebouw met boven een vergaderzaal en beneden twee leslokalen. Ook was hier het Kerkelijk Bureau gevestigd. Later verhuisde dat naar de Gasthuisstraat. Voor ons was het een heel ongezellig huis. De mooiste kamer was boven, maar dat was heel onpraktisch. We hebben altijd kostgangers gehad, vaak van de NS, soms ook mensen uit de Rekkense inrichtingen, maar die bleven nooit lang. Als vaste kostganger kregen we “oom” Hanhart, een vrijgezelle buurman, die na het overlijden van zijn moeder bij ons kwam wonen en die de mooie kamer kreeg.

In het kostershuis hadden wij in het oude huis weliswaar de luxe van een centrale verwarming, maar die werd gestookt met kolen. De cokes lag opgeslagen in een groot kolenhok en moest vandaar telkens naar de ruimte waar de cv-ketel stond, gebracht worden. Je kunt wel raden wie dat moest doen.

Omdat het werk eigenlijk veel te veel was voor mijn ouders, moesten mijn zuster en ik al vroeg meehelpen. Zo moesten we iedere dag om twaalf uur en om negen uur 's avonds de klok luiden. Met Koninginnedag en het Volksfeest zelfs een half uur.

Het uurwerk van de kerkklok moest eenmaal in de twee dagen opgedraaid worden. Dat was best wel zwaar werk. Je moest drie gewichten ophijsen door middel van een katrol en een slinger. Eén gewicht diende voor het uurwerk, een voor het slaan van het halve uur en een

voor het hele uur. Soms nam ik een vriendje mee, die dan het zware werk voor mij mocht doen. Op een keer ging een buurjongen mee. Hij was veel sterker dan ik en wilde dat wel even laten zien. Hij draaide heel hard aan de slinger, maar lette niet op, hoe ver hij was. Hij draaide nog toen het gewicht al boven was, waarop de kabel knapte en het gewicht met een klap naar beneden viel. Dat was schrikken. Winterswijk had een paar dagen geen kerkklok. Naast dit soort vaste werkjes, waren er ook nog tal van andere klusjes te doen. Mijn vader had hoogtevrees, dus werkjes op een ladder moest ik doen. Met de Kerst moesten er bijvoorbeeld kaarsen in de kroonluchters geplaatst worden. Mijn vader en de buurman hielden de ladder dan vast. Na de kerstdagen zaten de kroonluchters onder het kaarsenvet en moest mijn moeder die kroonluchters weer schoonmaken en poetsen. Daarbij had ze wel hulp van tantes en buurvrouwen, die daar wat voor betaald kregen. Wat ik nooit leuk heb gevonden, was de rondgang langs de dominees iedere zaterdagavond, weer of geen weer, met het zogenaamde afkondigingsboek. Daarin konden ze dan iets vermelden, wat de dominee van dienst de volgende dag in de kerkdienst moest afkondigen. Dat hoorde dus ook bij het kosterschap. Later heb ik vaak aan die tijd terug moeten denken, wat een feodaal gebeuren het eigenlijk was.

Het kerkgebouw was natuurlijk voor ons een fantastisch speelterrein. Alle sleutels van de kerk lagen bij ons thuis, dus die kon ik makkelijk meenemen. Verstoppertje spelen was een favoriet. Toen had je al die vaste houten banken nog. Ook heel erg geschikt om met pijltjes te gooien. Altijd prijs. Soms waren we er een kwijt. Veel later, ik zat naast mijn ouders in de kerkbank, zag ik er een: hij zat bovenop het orgel!

Wanneer het precies begonnen is, weet ik niet, maar op een gegeven moment begonnen de Duitsers te komen om inkopen te doen. Butterfahrt noemde men dat. Ik kan mij nog herinneren, dat we op 1 mei uit school op de Zonnebrink kwamen en niet wisten wat we zagen. De straten waren vol met Duitsers, je kon over de koppen lopen. Ik weet nog, dat de volgende dag in de krant stond, dat er tweemaal zoveel Duitsers waren geweest, dan Winterswijk inwoners telde. Dat zal in 1957 of 1958 geweest zijn en Winterswijk had toen zo'n 25.000 inwoners. Ik zat toen op de HBS, net als mijn zuster.

Op het Parkeerterrein kwam de eerste patattent (Frans Wijers?). We kenden helemaal nog geen patat. Als promotie kreeg ik een gratis zak patat. Ik helemaal blij ermee naar huis om het mijn ouders te laten zien. Mijn vader vertrouwde het niet en kieperde de patat tot mijn afgrijzen in de hondenbak. Die liet het zich smaken. Later kwam er nog een patattent bij Berendse) en een viskraam (Vernes). Daar stonden aan het eind van de middag regelmatig een aantal postbodes bij elkaar. Een ervan was Kip. Ik hoorde hem zeggen: "Ik ga m'n middenstandsdiploma halen. Ik ga ook een winkel beginnen." Hij begon een kruidenierswinkeltje op de markt in een soort werkplaats. Die panden zijn later allemaal afgebroken. Het parkeerterrein en het schoolplein stonden vol met Duitse auto's. Woonwagenbewoners liepen rond en probeerden horloges te verkopen. Ze hadden er meerdere om hun arm. "Uhr kaufen" vroegen ze dan, waarbij ze hun mouw opstroopten. Mijn eerste vakantiewerk deed ik bij te Kortschot, kruidenier/eierhandel in de Ratumsestraat. De eieren werden gesorteerd op grootte: eentjes, tweetjes, drietjes, vijfjes. Af en toe sneuvelde er natuurlijk wel eens een ei. Dat viel dan op de grond en dan ging je met twee kartonnetjes dat ei van de grond schrapen en dat deed je in een weckglas. Een keer per week kwam de bakker en die bakte er het heerlijkste krentenbrood van. De Duitsers namen soms wel voor honderd gulden aan boodschappen mee en dan vroegen ze om een

Zettel voor de Zoll, waar een veel lager bedrag op stond, zodat ze minder invoerrechten hoefden te betalen. Later deed ik vakantiewerk bij kippenslachterij Grijsen in de Brinkheurne.

Dat zowel mijn zus als ik naar de HBS gingen, was in die tijd ook best wel bijzonder. Ook al kon je goed leren, dan was het nog geen uitgemaakte zaak, dat je als kind van arbeiders naar de HBS of het Gymnasium ging.

Het plein van School C was onze speelplaats. Hier hebben we ontzettend veel lol gehad, vooral veel gevoetbald. De omgeving van School C en de muziektent leende zich met al die tuinen ook prima voor verstoppertje spelen. Ik denk, dat we af en toe onze ouders best hoofdpijn bezorgden, door al het kattenkwaad, dat we uithaalden. Of door de slechte resultaten op school. Als we betrappt werden, kregen we straf. Een vriendje van mij kreeg van zijn moeder, die een winkeltje in furnituren had, met de meetlat. Of moest voor straf een week naar het Lof, wat ik als kind al gek vond. Voor straf naar de kerk? Het geloof speelde verder geen belangrijke rol, totdat we wat ouder werden. De een ging naar de Rooms Katholieke ULO, de ander naar de gewone ULO, sommigen naar de LTS. Dan zie je dat ze andere vriendjes krijgen en dan gaat het dus wat meer uit elkaar. "School C" had kennelijk ook aantrekkingskracht voor anderen, want ook jongens van het Kreil en de Vredenseweg (school O) kwamen daarnaartoe. 's Zomers werden de abonnementen voor het zwembad daar verkocht en ook was er de start van de wandelvierdaagse.

In een plantsoen naast de school stond de muziektent en daar is ooit een nieuwe vloer ingelegd en dat met een zeil was afgedekt, leuk om je onder te verstoppen. Maar de vloer was nog niet droog en wij hebben er toch over gelopen: onze voetstappen zijn erin blijven staan totdat de muziektent is afgebroken.

School C en omgeving was in alle opzichten onze speelplaats. In de tuin van de Batavier, dus midden in het dorp, lag een enorme berg kolen. In de winter had je wel eens dat dat bevroor en er sneeuw op lag. Dan was het echt een berg waar je vanaf kon glijden. Het dak van de Batavier diende in het weekend zelfs ook wel eens als speelplaats. De huizen aan de Ratumsestraat en de Wooldstraat hadden allemaal hele diepe tuinen met veelal fruitbomen. "Appeltjes gappen" was een geliefde bezigheid. We kenden de weg door die tuinen als geen ander.

Mijn vader kreeg ander werk. Zo kwamen wij begin jaren zestig in een nieuwbouwwijk van Warnsveld terecht. Hoewel het huis, een doorzonwoning, niks bijzonder was, betekende het voor ons een geweldige verbetering, zo comfortabel met alles erop en eraan. Helaas werd dit werk geen succes en gingen we terug naar Winterswijk, waar mijn vader begrafenisondernemer werd bij de Monuta stichting.

De ouders van mijn moeder, opa en oma Willemsen, woonden op het Hilbelinkspad in een rijtje huizen dat afgebroken is. Het was een vrijstaande woning. Dat heb ik eigenlijk nooit goed begrepen hoe hij dat kon betalen, want mijn opa is altijd fabrieksarbeider geweest en had toch een eigen woning. Verderop aan het Hilbelinkspad hadden ze nog een stukje grond waar ze van alles verbouwden. Achter het huis lag nog een grote tuin. Mijn oma maakte appelmoes en kruisbessenjam. Heerlijk. Het huis was koud, zonder douche of verwarming en vochtig. Opa maakte 's morgens het fornuis aan in het keukentje en daar werd het dan snel behaaglijk warm. Ik woonde tijdelijk bij hun in huis omdat ik in het eindexamenjaar zat en we in Warnsveld woonden. De fabriek wilde graag uitbreiden en de woning kopen en dat is uiteindelijk ook gebeurd. Maar het ging slecht met de textiel. De huizen zijn nog wel afgebroken, maar de uitbreiding van de Meijerink is er nooit gekomen.

Toen we uit Warnsveld terugkwamen gingen we in de Huininkmaatstraat wonen. Opa kwam bij ons inwonen en die zorgde voor een tv onder de voorwaarde, dat mijn vader de zeggenschap hield. Voorheen wilde hij geen tv in huis, bang dat het mij te veel zou afleiden bij mijn huiswerk. Samen met mijn opa keek ik naar voetbalwedstrijden. De eerste keer was hij stomverbaasd dat doelpunten herhaald werden en dacht dat er opnieuw gescoord werd! Een van de eerste keren, dat ik televisie keek kan ik mij ook nog goed herinneren. Dat was in Hotel Arping naar de wereldkampioenschappen voetbal in Zweden. Mijn vriendje en ik kreeg er nog een glas limonade bij. Zijn oudste zus had verkering met de zoon van de hoteleigenaar, vandaar.

Opa werkte vroeger in de fabriek, bij de Batavier. Hij was een van de eerste leden van de NVV. Ik heb nog heel veel bewondering voor die mensen van toen die op de barricaden hebben gestaan en die gestaakt hebben, met kans op verlies van de baan. Vakbonden, ja dat was nog iets in die tijd. Opa heeft nog een speldje gekregen voor vijftig jaar dienstverband met de Batavier.”

In 1965 ben ik in militaire dienst gegaan en in 1967 ben ik naar Den Haag vertrokken om opgeleid te worden tot computerprogrammeur. De automatisering begon aan haar opmars.

Geïnterviewde: Gerard Rooks

Auteur: Dini van der Kolk

Interview gehouden op 5 april 2022